Джефф Пітере, як тільки суперечка заходила про моральний бік його ремесла, відразу починав гарячкувати.

— Єдине,— казав він,— у чому наша щира дружба з Енді Таккером давала тріщину — це оцінка нечесних доходів з погляду порядності, етики. Я мав свою думку, Енді — свою. Я ніколи не схвалював його намірів стягувати контрибуції з публіки, а він вважав, що я надто часто вдаюся до совісті, а це на шкоду фінансовим справам нашої фірми.

У своїх суперечках ми нерідко втрачали всяку міру. А якось дійшло навіть до того, що Енді обізвав мене Рокфеллером.

— Я знаю, Енді, на що ти натякаєш,— відповів тоді1 я.—Але ми з тобою надто давно товаришуємо, щоб я на тебе образився. Ось ти заспокоїшся і сам пошкодуєш за свої злі насмішки. Адже я ще зроду не підлещувався до судочинців.

Якось улітку ми з Енді надумали відпочити в Грассдейлі, гарненькому містечку в Кентуккійських горах. Нас прийняли там за торговців худобою, добропорядних громадян, що приїхали у відпустку. Грассдейлцям ми сподобались, і Енді та я вирішили, поки тут житимем, утриматися від свого ремесла й не морочити людям голови ні проспектами каучукових концесій, ні блиском бразільських діамантів.

Одного дня власник найбільшої у Грассдейлі крамниці залізних виробів прийшов до нас у готель і сів на балконі, щоб за компанію з нами покурити. Він любив грати пополудні на подвір'ї готелю в залізні кільця, і ми вже давно його знали. Це був галасливий рудий чоловік, досить огрядний, із задишкою, і все ж вельми поважний на вигляд. Отож ми побалакали з ним про се, про те, а тоді цей Меркісон — так звали чоловіка — стурбовано-безтурботно дістає з кишені якогось листа і дає нам почитати.

— Ну, що ви на це скажете? — питає він усміхаючись.— Такого листа — МЕНІ!

Глянувши на лист, ми з Енді одразу зметикували що й до чого, однак вдали, ніби читаємо уважно. Це був один із тих віддрукованих на машинці листів про фальшиві гроші, де пояснюється, як за тисячу доларів одержати цілих п'ять тисяч, причому такими банкнотами, що жоден експерт не відрізнить їх від справжніх. Далі в листі писалося, що ті долари надруковано з кліше, викрадених одним службовцем державного казначейства у Вашінгтоні.

— Ні, ви тільки подумайте! — не вгавав Меркісон.— Отакого листа надіслати МЕНІ!

— Такі листи часто одержують порядні люди,— каже Енді.— Якщо ви не відповісте на перший, то ці шахраї махнуть на вас рукою. А дасте відповідь — напишуть знову, запропонують принести гроші й зробити бізнес.

— Подумати тільки — написати такого листа саме МЕНІ! — знай обурюється Меркісон.

Через кілька днів він прийшов до нас знову.

— Слухайте,— каже,— я знаю, що ви люди порядні, а то б я не довірився вам. Я таки відповів тим негідникам. Просто так, задля сміху. І вони справді надіслали ще одного листа, пропонують приїхати в Чікаго. Пишуть, щоб дав телеграму на ім'я Дж. Сміта, коли виїжджатиму. А в Чікаго щоб став на розі такої-то вулиці і ждав чоловіка в сірому костюмі. Той підійде і впустить переді мною газету. Тоді я маю запитати у нього, чи тепла сьогодні вода, і так він узнає, що я — це я, а я узнаю, що він — то він.

— А-а, ну звісно,— широко позіхнув Енді.— Це нам не первина. Я не раз читав про таке в газетах. Потім він поведе вас у готель, а там у затишному куточку на вас чекатиме містер Джоне. Далі вони покажуть вам нові-новісінькі, справжні гроші. Купляйте, скільки душа забажає,— долар за п'ять. Потім у вас на очах вони впакують гроші в сумку — все як годиться, не підкопаєшся. А вдома глянете— в сумці не долари, а звичайнісінький обгортковий папір!

— А дзуськи! — каже Меркісон.— Я не такий. Не був би я тертим калачем, то дідька лисого мій бізнес давав би найбільші в Грассдейлі бариші. То ви кажете, містере Таккер, вони покажуть справжні гроші?

— Та я сам стільки разів... Я сам багато разів читав про таке в газетах,— каже Енді.

— Знаєте, що я скажу,— мовить Меркісон,— чорта з два тим шахраям вдасться обвести мене круг пальця. Я думаю прихопити з собою дві тисячі, піду до тих шахраїв і втру їм носа. Якщо вже Білл Меркісон накине око на ті грошики, то вони будуть його. Дають за один долар п'ять? Що ж, коли я за них візьмуся, їм таки доведеться труснути гаманцем. О, Білл Меркісон торгувати вміє! Авжеж, я поїду в Чікаго і візьму з того Дж. Сміта за кожен долар п'ять. Думаю, водичка ого-го як нагріється!

Ми з Енді намагаємося вибити Меркісонові з голови цю божевільну фінансову операцію. Де там! Меркісон не хоче більш нічого, тільки виконати свій громадянський обов'язок і загнати тих грабіжників у ними ж таки наставлену пастку. Може, мовляв, це їх чогось навчить.

Меркісон пішов, а ми з Енді сидимо й мовчки думаємо про те, яка ж єресь часом спадає людині на думку. Ми з ним взагалі любили у вільні години поміркувати про вдосконалення душі, високі пориви...

— Ти знаєш, Джеффе,— озивається по довгій мовчанці Енді,— частенько, ох частенько у мене свербіли руки полічити тобі зуби, коли ти починав жувати жуйку про свій "чесний бізнес". Видно, я часто помилявся. Але гадаю, що цього разу нам неважко буде дійти згоди. Мені здається, що з нашого боку буде помилкою відпустити містера Меркісона в Чікаго до тих шахраїв самого. Хіба ти не бачиш, чим це скінчиться? Невже тобі не здається, що нам буде спокійніше на душі, коли ми якось втрутимось і поламаємо це діло?

Я встаю, тисну Енді Таккерові руку і довго не випускаю її з своєї.

— Енді,— кажу,— якщо я іноді й сердився, і думав про те, що в тебе нема совісті, то тепер змінив свою думку. Все-таки в тобі десь є крупинка людяності й добра. І це робить тобі честь. Щойно я сам подумав про те, що ти оце сказав. Було б нечесно, нешляхетно,— кажу, — якби ми пустили Меркісона самого здійснити те, що він надумав. Коли його так бере нетерплячка, то що ж, поїдемо з ним 6 не дамо тим розбишакам зробити своє чорне діло.

Енді погодився зі мною, і як приємно було бачити, що він не на жарт запалився бажанням зірвати махінацію з фальшивими грішми.

— Ти знаєш, Енді,— кажу,— в питаннях моралі я не вважаю себе побожною людиною чи фанатиком. Але я не можу сидіти склавши руки, коли людину, яка своїм потом, розумом, не боячись ризику, створила солідний бізнес, коли цю людину серед білого дня грабує якийсь безсовісний пройдисвіт, що загрожує суспільному добру.

— Правильно, Джеффе,— каже Енді.— Якщо Меркісон не передумає і поїде, ми ні на мить не покинемо його самого й покладемо край цьому нечистому ділу. Мені, як і тобі, дуже не хотілося б, щоб такі гроші попали хтозна-куди.

І ми подалися до Меркісона.

— Ні, хлопці,— каже Меркісон,— не хочу я, щоб солодкі співи тих чікагських сирен розвіяв у мене перед носом літній вітерець. Я або витоплю смалець із тих ignis fatuus[1] або пропалю дірку в сковороді. Але буду смертельно радий, якщо ви поїдете зі мною. Може, ви й справді станете в пригоді, коли мені доведеться згрібати всі оті поміняні гроші. Справді, друзі, я буду на сьомому небі, якщо ми поїдемо разом.

І ось Меркісон пускає в Грассдейлі чутку, нібито він їде з містером Пітерсом та містером Таккером на кілька днів до Західної Віргінії дивитися якісь залізні копальні. А сам телеграфує Дж. Сміту, що, мовляв, такого-то дня бажає потрапити в його тенета. І ми поспішаємо втрьох до Чікаго.

Дорогою Меркісон уже наперед тішиться передчуттям веселих пригод і приємних спогадів.

— У сірому костюмчику,— каже він,— на південно-західному розі Уобаш-авеню і Лейк-стріт... Він упускає газету, а я питаю, яка там сьогодні водичка. Ха-ха-ха! — І Меркісон хвилин п'ять трясеться зо сміху.

Але часом Меркісон раптом стає серйозний, ніби намагається прогнати від себе якісь гнітючі думки.

— Хлопці,— каже він,— я б і за десять тисяч доларів не згодився, аби про це діло довідалися в Грассдейлі. Тоді мені довелося б піти з торбою по світу. Але ж я знаю: ви хлопці чудові. Мені здається,— провадить він, — що обов'язок кожного громадянина — зробити все, щоб прибрати до рук отих розбійників, які обдурюють довірливих людей. Знатимуть вони в мене, чи тепла водичка! Дж. Сміт пропонує за долар цілих п'ять, і йому доведеться виконати цю умову, коли вже він напав на Білла Меркісона!

До Чікаго ми приїхали близько сьомої вечора. А з чоловіком у сірому костюмі Меркісон мав зустрітись о пів на десяту. Ми пообідали в готелі і пішли в номер Меркісона чекати призначеного часу.

— Ну, друзі,— каже Меркісон,— давайте гуртом помізкуємо і виробимо тактику розгрому нашого противника. А що як зробимо так. Я обмінююсь сигналами з тим сірим членом зграї, що приманює простачків, а ви, джентльмени, тим часом проходите мимо — так ніби випадково, самі розумієте,— вигукуєте: "Здоров був, Мерке!",— дивуєтеся несподіваній зустрічі і по-дружньому тиснете мені руку. Потім я відвожу того типа вбік і кажу, що ви — теж із Грассдейла, звати вас Дженкінс і Браун, один держить бакалійну крамницю, другий торгує фуражем. Одне слово, порядні люди і теж не проти спробувати на чужині своє щастя. "Тоді беріть і їх з собою,— скаже, звісно, той тип,— якщо вже їм так кортить прилаштувати свої гроші". Ну, як вам подобається мій план?

— Що ти на це скажеш, Джеффе? — питає Енді й дивиться на мене.

— Гаразд, я скажу вам свою думку,— відповідаю я.— Я скажу ось що: давайте залагодимо це діло відразу, отут. Бо я не бачу причини марнувати час.— Потім дістаю з кишені свій нікельований револьвер тридцять восьмого калібру і кілька разів прокручую барабан.— Ану ти, безбожний, іродів, підступний кабан,— звертаюся до Меркісона,— клади на стіл свої дві тисячі. Та не барись,— кажу, — а то пошкодуєш. Я загалом чоловік м'якосердий, але часом і в мене терпець уривається. Через таких, як ти,— веду я після того, як Меркісон виклав на стіл гроші, — на світі і створено суди та в'язниці. Ти приїхав сюди забрати в людей їхні гроші. А хіба це виправдання,— питаю,— що вони збиралися обікрасти тебе? Ні, добродію, тобі однаково, кого оббирати,— чорта чи біса. Ти,— кажу,— вдесятеро більша сволота за того, що гендлює фальшивими доларами. Вдома ти ходиш до церкви і прикидаєшся добропорядним чоловіком, а тоді вирушаєш до Чікаго і обкрадаєш людей, що створили надійне, вигідне діло і вишукують таких нікчемних падлюк, до яких ти намагався сьогодні приєднатися. Звідки тобі знати,

— кажу,— може, у того чоловіка з фальшивими доларами на руках велика сім'я, що тільки й живе надією на його вдачу? Ви нібито поважні, шановані люди, а самі так і дивитесь, де на дурничку підживитися,— кажу.— Це на вас у цій країні тримаються всякі фальшиві лотереї, підставні фірми, фондові біржі, перехоплювачі телеграм. Якби ви їх не підгодовували, вони б зникли самі по собі. А той чоловік з фальшивими доларами, якого ти збирався обчистити,— кажу,— може, він роками вчився свого ремесла? Щоразу він ризикує розпрощатися з усіма своїми грішми, свободою, а то й життям. А ти приїздиш сюди як преподобник, озброєний своєю респектабельністю й таємною адресою, і намагаєшся його ошукати. Якщо твої гроші дістануться йому, ти зразу в крик — поліція! А якщо його гроші дістануться тобі, він мовчки проковтне свою невдачу і понесе заставляти свій сірий костюмчик, аби заплатити собі за вечерю. Ми з містером Таккером тебе розкусили,— кажу я далі,— і приїхали сюди побачити, як ти дістанеш по заслузі. Ану забери від грошей руки! — кажу.— Ти, преподобний пес!

І я кладу дві його тисячі до внутрішньої кишені свого піджака. Ціла пачка по двадцять доларів.

— А тепер,— кажу далі Меркісонові,— діставай годинник. Ні, він мені не потрібен,— заспокоюю його.— Поклади годинник на стіл і сиди, поки він процокає годину. Тоді можеш устати. А як спробуєш наробити галасу чи встанеш раніше, ми роздзвонимо про тебе на весь Грассдейл. Мені здається, твоя репутація тобі дорожча, ніж дві тисячі доларів.

І ми з Енді пішли.

В поїзді Енді довго мовчав. Нарешті каже:

— Джеффе, можна поставити тобі одне запитання?

— Навіть двоє,— кажу я.— Чи хоч сорок.

— Коли ти все це придумав — іще до того, як ми вирушили з Меркісоном у дорогу?

— Ну звісно,— кажу я.— А то ж як? Хіба ти мав на думці не те саме?

Добрих півгодини Енді знов мовчить. Певне, бувають у нього хвилини, коли він зовсім не розумів моїх правил добропорядності й систему моральної гігієни.

— Джеффе,— нарешті озивається він,— колись, як матимеш вільну часинку, будь ласка, накресль мені діаграму твоєї совісті. Тільки щоб з примітками, з поясненнями. Я б хотів час від часу нею користуватися.

[1] Мандрівних вогників (лат.).